

המבור מודפס
לעלו נשמת
דוהלת ר' יהודה לייב ביד
מדרכי אברהם ישעני
ע"ה גרוני
מבור ביק אוטור ז"ע
גלבע"ע יר נסן החשפ
הנעביה

יגה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך ההסידות

משכן להשי"ת ולתורתו

האם "מקום התורה" הוא עניין נפרד משכינתו ית' במשכן? / כמה רומים ת"ח ל"סלמנדרא" ופישעי ישראל למזבח הזהב? / היכן מצינו "ייחוד נפלא שאין ייחוד כמוהו" עם השי"ת? / ומהי המעלה בלומדי תורה על מקיימי מצוות, ולהיפך?

שני עניינים במשכן הכללי ובמשכן שבלב

המשכן הוא המקום שבו שוכן הקב"ה בעולם, כמו שנאמר "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (תרומה כה, ח), אמנם מצינו בדברי חז"ל שהמשכן גם ה' מקום עיקרי עבור התורה הקדושה, שהייתה נתונה בארון הברית.

מטרה זו במשכן, שהוא מקום התורה, מודגשת גם בסיפור עשיית הארון. כי הגה על הכתוב בפרשתנו "ויעש בצלאל את הארון" (לו, א) אמרו חז"ל במדרש (שמות רבה פרשתנו פ"ג, ב): "בשעה שאמר הקב"ה למשה עשה המשכן, בא ואמר לבצלאל. אמר לו מהו המשכן הזה, אמר לו שישרה הקב"ה שכינתו בתוכו, ומלמד לישראל תורה. אמר לו בצלאל והיכן התורה נתונה, אמר לו משאנו עושים את המשכן, אנו עושין הארון. אמר לו, רבינו משה אין כבודה של תורה בכך, אלא אנו עושין הארון ואחר כך המשכן. לפיכך זכה שיקרא על שמו, שנאמר ויעש בצלאל את הארון".

ממאמר זה מובן שהארון, מקום התורה, הוא עניין בפני עצמו שנפרד מעניין השראת השכינה במשכן. וכן מצינו גם שלאחר בניית המשכן אמר הקב"ה "תקנתם אכסניא לעצמי, ועכשיו תקנו אכסניא לתורה, שתהא שרוי' אצלי" (יל"ש תרומה רמז סח). ומובן שהתורה שבמשכן היא עניין אחר מהשראת השכינה שבו.

אך יש לתמוה:

גם שכינת הקב"ה במשכן הייתה על ידי הארון, וכמו שכתב הרמב"ן (ריש פרשת תרומה) ש"עיקר החפץ במשכן" הוא "מקום מנוחת השכינה שהוא הארון". ואיך ייתכן לומר שכללות המשכן הוא בשביל השראת השכינה, והארון הוא בשביל ענין נפרד, "מקום התורה"?

לקראת שבת

ט

משכן בכל יהודי

בכדי להבין את עומק שני עניינים אלו שבמשכן, השראת השכינה ומקום התורה, יש להקדים ולמצוא עניינים אלו בעבודת ה' של בני ישראל.

כי הנה, אמרו חז"ל (ראה אלשיך תרומה כה, ת. של"ה סט, א. ועוד) שכשם שיש מקדש כללי בירושלים, כן יש מקדש בכל יהודי ויהודי, ודרשו זאת מלשון הכתוב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (תרומה שם), "בתוכו" לא נאמר כאן, אלא "בתוכם" לשון רבים, כי הקב"ה שוכן ושורה בתוך כל אחד ואחד מישראל.

ואת אופן השראת השכינה באופנים שונים ובדרגות שונות בבני ישראל, יש ללמוד ממה שדרשו רבותינו בסוף מסכת חגיגה:

"תלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולטת בהן, קל וחומר מסלמנדרא, ומה סלמנדרא שתולדת אש היא, הסך מדמה אין אור שולטת בו, תלמידי חכמים שכל גופן אש דכתיב (ירמ' כג, כט) הלא כה דברי כאש נאם ה', על אחת כמה וכמה".

נוסף על מה שהתורה מצילה את ת"ח מאור של גיהנם, הוסיפו ודרשו גם לגבי "פושעי ישראל", שאף בהם אין אור של גיהנם שולטת, בזכות המצוות שהם מלאים מהן. וגם זאת למדו בקל וחומר, ממזבח הזהב: "מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב, כמה שנים אין האור שולטת בו, פושעי ישראל שמלאין מצות כרמון דכתיב (שה"ש ד, ג) כפלח הרמון רקתך אל תקרי רקתך אלא רקנין שבך, על אחת כמה וכמה".

לימודים אלו דורשים עיון לכאורה, שהלא בכדי ללמוד שאור של גיהנם אינה שולטת בתלמידי חכמים, ה' אפשר לעשות קל וחומר ממזבח הזהב שהוא פשוט יותר, שכשם שהזהב אינו מניח לאש לשלוט במזבח, כך תורתם של ת"ח מצילתם מן הגיהנם.

מה גם, שהמשל מהסלמנדרא אינו מתאים לכאורה, כי מדובר בשרץ טמא (ראה תוד"ה סלמנדרא כאן. רש"י חולין קכו, א), או ח' (ראה רש"י כאן), ומה טעם למדו לת"ח משרץ, בעוד שניתן ללמוד את הק"ו ממזבח הזהב?

וכאשר יבואר ההפרש המהותי בין לומדי תורה לבעלי מצוות, תובן היטב גם השייכות המיוחדת בין משל הסלמנדרא לת"ח ובין משל מזבח הזהב לפושעי ישראל.

יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו

הפרש גדול יש בין פעולת התורה בלומדה, לבין פעולת המצוות במקיימן:

הלומד תורה מתאחד בתכלית עם התורה שלומד, וכמבואר בתניא (פ"ה), שכאשר יהודי לומד את התורה, הרי השכל תופס את המושכל ומתאחד עמו לגמרי, עד שהמושכל, היינו התורה שלומד, נעשה ממש חלק מן השכל של האדם, "והוא יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו, ולא כערכו נמצא כלל בגשמיות, להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופנה".

לעומת זאת, כאשר יהודי מקיים מצווה, לא נהפכה המצווה להיות חלק ממנו. אמנם רצון

לקראת שבת

ה' מתבצע על ידו, והוא מתקרב אל ה' ומתבטל אליו, אך מכל מקום אינו מתאחד עם המצווה כשם שהלומד מתאחד עם התורה (ראה סוגי' זו בארוכה בתניא שם ובפכ"ג).

ומעתה יובן אל נכון מה שנאמר בגמרא שתלמידי חכמים "גופן אש", ואילו פושעי ישראל הם "מלאים מצוות כרימון":

תלמידי חכמים שלומדים תורה, נעשית התורה חלק מהם ממש, וממילא הרי "גופן אש", הם נעשים מציאות של תורה שנקראת אש, שנאמר "הלא דברי כאש".

ואילו פושעי ישראל שמקיימים מצוות הרבה, אין זאת שהמצוות נהפכות לחלק מהם, וכאמור שהמצוות אינן מתאחדות עם האדם, אלא רק "מלאים מצוות כרימון", כשם שהרימון הוא מציאות נפרדת לעצמו והוא מלא בגרעינים, כך אותם יהודים הם מציאות נפרדת לעצמם, אלא שמלאים במצוות כרימון.

מדוע דווקא סלמנדרא

על פי המבואר למעלה יובן עומק המשלים שנתנו חכמים לגבי ת"ח ולגבי פושעי ישראל: כי הנה, על מה שאמרו שאין האור שולטת בת"ח שבגיהנם קשה ממה נפשך: אם צדיקים הם עד שנתאחדו עם התורה ו"גופן אש", כיצד זה באו לידי חטא, ומאידיך, אם חטאו, מדוע אין אש הגיהנם שולטת בהם?

ועל כך משלו משל מסלמנדרא. על האש אמרו בגמרא (סנהדרין לט, א) ש"עיקר טבילותא בנורא", שהאש היא הדרך העיקרית ליטהר מן הטומאה. ואף על פי כן, מוצאים אנו שמן האש נוצרת הסלמנדרא שהיא שרץ טמא. ומצד השני רואים שעדיין מכיוון שהסלמנדרא היא "תולדת האש", הסך מדמה אין האש שולטת בו.

וכן הוא גם בת"ח שבגיהנם. אמנם הם מאוחדים לגמרי עם התורה, אך מכל מקום, להיותם בגוף גשמי בעולם הזה הגשמי והחומרי שמלא רע והרשעים גוברים בו (ראה עץ חיים שמ"ב ספ"ד, הובא בתניא פ"ו), שייך שיפלו ח"ו בחטא, כשם שמן האש המטהרת יצאה הסלמנדרא. ואף על פי כן, עדיין אין אור של גיהנם שולטת בהם כיוון ש"גופן אש", בק"ו ממה שדם הסלמנדרא, "תולדת האש", עודנו מגין משריפה.

והמשל על פושעי ישראל שבגיהנם, הוא מציפוי מזבח הזהב ששומר על המזבח לבל ישרף. המזבח אינו עשוי בעצמו אש או חומר שעומד באש, אלא רק יש עליו ציפוי שמונע מן האש לשורפו. וכן גם במושעי ישראל, שאמנם לא נהפכו בעצמם למהות של מצוות, אך מכל מקום המצוות מגינות ושומרות עליהם מאור של גיהנם.

דירה לבורא ית' בדברים הנחותים

תכלית כל עבודת האדם בעולם הזה הגשמי, היא "לעשות לו ית' דירה בתחתונים" (תנחומא נשא טו. תניא פל"ו), שהיהודי יזכך ויקדש את העולם הנחות והגשמי והשפל, עד שיהי' ראוי להיות דירה ומשכן לבורא ית' בכבודו ובעצמו.

לקראת שבת

יא

ב"דירה" זו יש הדגשה על שני פרטים: א. שה"דירה" לא תהי' לאיזה הארה מצומצמת ממנו ית', אלא להשי"ת בכבודו ובעצמו, כי הלא בדירתו מתגלה האדם כפי שהוא ללא צמצומים. ב. שהדירה תהי' "בתחוננים", במקומות נחותים ונמוכים דייקא, על ידי קידוש וזיכוך הדברים הנמוכים להיות ראויים להיות דירה לשכינתא.

ובעבודה זו יש מעלה מיוחדת בלימוד התורה שאינה בקיום המצוות, ולהיפך יש גם מעלה שקיימת רק בקיום המצוות:

לימוד התורה גורם לאיחוד האדם עם התורה, אחדות מוחלטת עד שנקרא בעצמו "גופו אש". התאחדות זו פועלת שיתאחד האדם עם הקב"ה עצמו, שהלא "אורייתא וקוב"ה כולא חד" (תניא פכ"ג בשם הוזהר), הקב"ה ותורתו הם חד ממש. ונמצא, שבלימוד התורה גורמים שישכון הקב"ה בכבודו ובעצמו למטה.

אך מאידך, הלא התורה אינה מתלבשת בדברים גשמיים ונחותים ממש, אלא רק במוחו ושכלו של היהודי הלומד, ואין כאן דירה לשכינה ב"תחוננים" - במקומות היותר נחותים.

ובעניין זה האחרון, יש מעלה דווקא בקיום המצוות. קיום המצוות אינו גורם שהאדם יתאחד עם המצווה, וגם המצווה עצמה אינה חד עם הבורא ית'. התורה היא חכמתו של הקב"ה שהייתה קיימת גם לפני בריאת העולם, אך המצוות הן רצונו כלפי הנבראים, ואינן חד אתו ית'.

אך מכל מקום, במצוות יש מעלה עצומה, שהן מחדירות את שכינתו ית' בדברים גשמיים ונחותים. אין המצוות נותרות רק בשכל האדם הנעלה, אלא הן מתלבשות בהרבה עניינים גשמיים ונחותים שבהם מקיימים את המצוות.

גילוי עצמותו ית' במשכן וגם העלאת הגשמיות

המשכן באדם הוא מעין המשכן הגדול, וכשם שבאדם יש שני אופני עבודה של תורה ומצוות, התאחדות עם הבורא או המשכתו גם במקומות נחותים, כך גם במשכן מצינו שני עניינים אלו:

א. משכן להשי"ת עצמו

מחד, המשכן הי' "מקום מנוחת השכינה שהוא הארון" (רמב"ן שהובא למעלה). הארון הוא מקום התורה, שהיא מאוחדת עם הבורא ית' עצמו, ועל ידה נמשך בעולם הקב"ה עצמו.

ב. מקום קידוש וזיכוך הגשמיות

יחד עם זאת הי' המשכן גם בית מוכן "להיות מקריבים בו קרבנות" (דעת הרמב"ם בריש הלכות ביהב"ח. וראה במקור הדברים ש"ל שלא פליגי). עניין זה הוא עבודת השכנת השכינה בדברים גשמיים נחותים, ובכלל זה גם תרומת המשכן והפיכת מינים אלו למקדש לה', "דירה בתחוננים".

ומטעם זה חילקו במדרשי חז"ל בין הארון שבמשכן, מקום התורה, לבין שאר המשכן. כי שני עניינים הם, ושתי מעלות טובות הן בשכינתו ית' בעולם הגשמי: התורה, שהיא מגלה את הבורא ית' בכבודו ובעצמו, ועבודת הקרבנות, שהיא ממשיכה את רצונו ית' לדברים הגשמיים והנחותים.

יינה של תורה

"סלמנדרא" שכולו תורה

מדוע הקל – וחומר מציפוי מזבח הזהב ללמוד מיני' שאין האש שולטת בפושעי ישראל, לא יתאים במכ"ש וק"ו גם בנוגע לתלמידי חכמים, עד שצריך להביא ק"ו מיוחד ושונה עבורם, ובפרט שהק"ו לתלמידי חכמים הוא מסלמנדרא, שהיא שרץ טמא? / אם גם הת"ח וגם הפושעי ישראל נמצאים בגיהנם, אלא שהאש אינה שולטת בהם, מדוע אלו ממשיכים להיקרא בתואר החשוב "תלמידי חכמים" ולעומתם ה"מלאי מצוות כרימון" נקראים פושעי ישראל?

ביאור נפלא בסוגיא דסיום מסכת חגיגה ובהחילוק בין התורה להמצוות בפעולתם על נפש האדם

על עשיית מזבח הזהב נאמר בפרשתנו "ויעש את מזבח הקטורת גו' ויצף אותו זהב טהור" (לו,

כה-כו).

ובגמ' (סוף חגיגה) איתא: "אמר ר"ל אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל ק"ו ממזבח הזהב, מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב, כמה שנים אין האור שולטת בו, פושעי ישראל שמלאין מצוות כרימון, דכתיב "כפלח הרימון רקתך", אל תקרי רקתך אלא ריקנין שבך, על אחת כמה וכמה".

ומאמר זה הוא בהמשך למאמר שלפניו: "אמר ר' אבהו א"ר אלעזר תלמידי חכמים אין אור של גהינם שולטת בהן, ק"ו מסלמנדרא (מין שרץ הנוצר מן האש), ומה סלמנדרא שתולדת אש היא הסך מדמה אין אור שולטת בו, ת"ח שכל גופם אש דכתיב "הלא כה דברי כאש נאום ה'" על אחת כמה וכמה".

ולכאורה יש להקשות בהבנת סוגיא זו, שהרי הקל – וחומר המובא מציפוי מזבח הזהב ללמוד

לקראת שבת

י

מיני' שאין האש שולטת במושעי ישראל, מתאים במכ"ש וק"ו גם בנוגע לתלמידי חכמים. שכשם שציפוי הזהב מונע מהאש לשלוט במזבח, כך תורת התלמיד חכם מונעת מאש הגיהנם לשלוט בו, אף שעשה ענינים בלתי רצויים שהעונש עליהם הוא אש הגיהנם.

וא"כ, לכאורה כל המימרא בנוגע לת"ח מיותרת, שהרי ניתן ללמוד ענין זה בק"ו ממזבח הזהב, כפושעי ישראל (ובמכ"ש מהם גופא). ובאם רוצה הגמרא ללמוד בפירוש את הק"ו גם לגבי תלמידי חכמים, לא הייתה צריכה להביא ק"ו מיוחד ושונה עבורם, כ"א ללמדה מאותו ק"ו שלומדים לפושעי ישראל.

ובפרט שהק"ו שמביאה הגמרא לתלמידי חכמים הוא מסלמדנרא, שהיא שרץ טמא (ראה תוס' כאן, רש"י חולין קכז א ד"ה סלמדנרא). ותמוה הדבר מאוד, שדוקא לגבי התלמידי חכמים הלימוד הוא משרץ טמא, בעוד שלכאורה ניתן ללמוד את אותו ק"ו ממזבח הזהב שבבית המקדש?

עוד צריך ביאור בהפרש שבין ב' הלימודים (למושעי ישראל ותלמידי חכמים):

מכך שגם הת"ח וגם הפושעי ישראל נמצאים בגיהנם, משמע ששניהם עשו מעשים שהעונש עליהם הוא אש הגיהנם, אלא שלשניהם ישנה הצלה והגנה מאש הגיהנם (ת"ח – תורתם משמרתם, ומושעי ישראל מצוותיהם משמרים אותם).

וא"כ צ"ע ממ"נ, באם אין הענינים הטובים מועילים לשנות התואר "מושעי ישראל", שיקראו גם התלמידי חכמים בשם "מושעי ישראל", ובאם הם כן מועילים, מדוע לא ישתנה תוארם של הפושעי ישראל ל"בעלי מצוות" או כיו"ב. ומה טעם לחילוק זה, שהת"ח נשאר עליהם התואר "תלמידי חכמים", ואילו אלו שהגנתם והצלתם היא מחמת שהם "מלאים מצוות", מכונים מחמת עוונותיהם "מושעי ישראל".

ומכל הנ"ל מובן, שיש חילוק גדול בין ההגנה מאש הגיהנם הבאה על ידי לימוד התורה, לבין ההגנה הבאה על ידי קיום המצוות. ומחילוק זה נובעים גם החילוקים דלעיל, וכפי שית' בזה לקמן.

והביאור בזה:

מבואר בתניא (פ"ד) אשר הדרך היחידה בה יכולים הנבראים להתקשר בקשר אמיתי עם הקב"ה, הוא רק על ידי קיום מצוותיו. דכאשר מקיים האדם את המצוות שציווהו השי"ת, אזי נוצר קשר אמיתי ביניהם.

[דבקשר שבין ב' אנשים, הנה עצם רגש האהבה ביניהם כבר יוצר קשר ביניהם, משא"כ כלפי הקב"ה, אין רגשותיו של אדם יוצרים קשר אמיתי עמו, גם אם התלהבותו והתרגשותו עצומים ונפלאים עד מאוד. דכיון שהאדם אינו תופס מקום כלל לגביו ית', ואין שום ערך ביניהם, לכן אין

לקראת שבת

יא

ביכולת כוחותיו ורגשותיו להגיע אל הבורא ית'. ורק כאשר הקב"ה מצוה את האדם לעשות איזה מצוה, הנה כשמקיים את מה שנצטווה, אזי נוצר קשר אמיתי בינו לבין הקב"ה].

אמנם, בין המצוות עצמם, הפרש גדול יש בין הקשר שנוצר עם הקב"ה על ידי קיום כל המצוות לקשר שנוצר על ידי קיום מצוות ידיעת התורה. כמבואר בהמשך הדברים בתניא (פ"ה), אשר על ידי שהאדם לומד תורה ומבין את חכמתו ית' בשכלו, נעשה האדם מאוחד עם התורה "ביחוד נפלא שאין יחוד כמוהו. . להיות לאחדים ומיוחדים מכל צד ופינה", היינו שמציאות האדם נעשית מציאות של תורה וה"ה מאוחד עם הקב"ה.

[דכיון שהתורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, לכן כאשר האדם לומד את התורה ומבינה היטב בשכלו, עד שנעשה שכל התורה מובן אצלו לגמרי, נמצא ששכלו ומוחו של האדם מיוחדים עם חכמתו של הקב"ה, ומכיון שאצל הקב"ה "הוא וחכמתו אחד" (ראה רמב"ם ריש הל' יסודי התורה) לכן כאשר שכל האדם מאוחד עם חכמת הקב"ה שהיא התורה הרי האדם מיוחד עם הקב"ה בעצמו].

משא"כ על ידי קיום שאר המצוות, הנה אף שעל ידי קיומם נעשה קשר אמיתי בינו ובין הקב"ה, וכמ"ש בתניא (פ"ד) שאור המצוה מקיף ומלביש את הנפש, אעפ"כ אי אפשר לומר שהאדם נעשה מיוחד ממש עם המצוה.

היינו, שאף שע"י המצוות ממשיך האדם על נפשו אור גדול, הוא אינו נעשה מציאות של מצוה, משא"כ הלומד תורה ומבינה היטב בשכלו, נעשה למציאות של תורה.

[שהרי רק בלימוד התורה, כאשר האדם מבין היטב את הלימוד ותופס את הדברים בשכלו, ה"ה מתאחד עם התורה, כי התורה נכנסת לתוך שכלו ומוחו של האדם. משא"כ בקיום המצוות, מכיון שעיקר קיום המצווה הוא ע"י כוח המעשה בלבד, הרי אין המצווה 'נכנסת' ל'תוך' האדם, ובמילא א"א לומר שהאדם מתאחד עם המצווה, ועיין היטב בתניא (פ"ד ופ"ה), ובספרי ביאורי התניא לפרקים אלו להבנת עומק ענין זה].

וע"פ המבואר, יבואר היטב מה שהוקשה לעיל בסוגיא דסיום מסכת חגיגה:

דהנה, מ"ש בגמרא שאין אור של גהינם שולטת בתלמידי חכמים, שהוא מפני ש"גופן אש", להיות שדברי התורה נחשבים לאש ("הלא כה דברי כאש"), הם הם הדברים המובאים לעיל מהתניא, שהיא מעלה מיוחדת בלומד תורה, שמציאותו נעשית דבר אחד עם התורה, מציאות של תורה עד כדי ש"גופן אש".

משא"כ פושעי ישראל המקיימים מצוות, הנה כנ"ל, אין גופן נעשה מציאות של מצוה (כבתלמיד

לקראת שבת

חכם), כ"א שהם "מלאין מצוות כרימון". דכשם שהרימון, הגם שהוא מלא בגרעינים, מהווים הגרעינים מציאות בפני עצמם, ואינם חלק מהרימון, רק שהרימון "מלא" ב"גרעינים", כך גם פושעי ישראל, אף ש"מלאים מצוות", הרי אין המצוות נעשות חלק מהם, ואין "גופן מצוות", כ"א ה"ה "מלאים מצוות כרימון".

אמנם, דוקא מחמת מעלת הת"ח, שגופן אש, אי אפשר ללמוד שאין אור של גיהנם שולטת בהם בקל וחומר מפושעי ישראל. דמחמת מעלתם הגדולה, הנה כשנופלים ועוברים על רצון השי"ת, נפילתם חמורה וגדולה יותר מעבירה הנעשית על ידי מי שאינו תלמיד חכם.

ובזה יובן הטעם שהוצרכה הגמרא ללימוד מיוחד (ק"ו מסלמנדרא) עבור הת"ח, כיון שאי אפשר ללומדם בק"ו מפושעי ישראל.

ובזה יובן גם תוכן הלימודים – ק"ו מסלמנדרא לתלמידי חכמים, וק"ו מציפוי מזבח הזהב לפושעי ישראל:

בנוגע לתלמידי חכמים מובא הלימוד מסלמנדרא, דכשם שהסלמנדרא היא "תולדת האש", כך גם תלמידי חכמים "כל גופן אש". שבק"ו זה, יש ביאור לב' הקצוות שמוצאים בתלמידי חכמים הנמצאין בגיהנם.

שלאורה, באם תלמידי חכמים "גופן אש", היאך ייתכן שמוצאים אצלם חטאים, ומאידיך, אם באמת חטאו (שלא נמצאים בגיהנם), היאך ייתכן שאין אור של גיהנם שולטת בהם, ונשארים בבחינת "גופן אש".

וע"ז הוא הק"ו מסלמנדרא, שבה מצינו שיתכנו ב' קצוות מעין אלו. דהנה, לגבי האש נאמר בגמרא (סנהדרין לא, א) "עיקר טבילותא בנורא". היינו שאש היא הדבר העיקרי שבכוחו לטהר מטומאה (יותר מן המים), ואעפ"כ, יכול להיווצר ממנה שרץ טמא. וביחד עם זה, אף שנוצר ממנה שרץ טמא (סלמנדרא) הנה "הסך מדמה אין האור שולטת בו".

שבזה מוסבר הטעם שאין אור של גיהנם שולטת בתלמיד חכם שחטא, דאף שתתכן מציאות שיכשלו בחטאים, כיון שנשמתם נמצאת בגוף בשר ודם, בעולם הזה ש"הרשעים גוברים בו" (תניא פ"ו בשם העץ חיים), ע"ד שיכולה סלמנדרא להיווצר מהאש, אעפ"כ, עדיין נשארים במצב ש"כל גופן אש", ו"אין אור של גיהנם שולטת בהן".

משא"כ לגבי "פושעי ישראל" הובא הק"ו ממזבח הזהב, שהי' "מצופה זהב", כיון שעל ידי קיום המצוות נעשה היהודי "מצופה" בלבד במצוות, היינו שהמצוה רק "מצפה" אותו ומגינה עליו מאור הגהינם, אבל הוא אינו מיוחד עם המצוות, שלא נעשה מציאות של מצוה.

לקראת שבת

יג

ובזה יש לתרץ גם מה שתלמידי חכמים, הגם שעברו על רצון השי"ת, עדיין מכנה אותם הגמרא בתואר "תלמידי חכמים", ולעומתם "פושעי ישראל", אף שגם הם יש להם הגנה מאש הגיהנם, שכן הם "מלאים מצוות", הנה כיון שעברו עבירות נשתנה תוארם, והם נקראים "פושעי ישראל".

דכיון שתלמידי חכמים "גופן אש", היינו שמציאותם היא מציאות של תורה, אי אפשר לקרותם "פושעי ישראל". ויתירה מזו, בקריאתם "פושעי ישראל" יש משום ביזוי התורה. דכיון שמציאותם נעשתה מציאות של תורה, אי אפשר לחלק ולומר שמבזים אותם על כך שעברו עבירות, ואין הכוונה לבזות בכך את התורה, דמכך שהת"ח והתורה מציאות אחת הם, נמצא שכשמבזים את הת"ח מבזים גם את התורה עצמה. ולכן גם בהיותם בגיהנם, שהדבר מהווה סימן שעברו עבירות כאלו שהדין מחייב לישב עליהם בגיהנם, עדיין אי אפשר לכנותם פושעי ישראל.

ולכן, כשרוצה הגמרא ללמוד שהתורה צריכה להגן על תלמידי חכמים מפני שעברו עבירות, אינה יכולה לומר שהם פושעי ישראל, כ"א ללמדנו ש"אין אור של גיהנם שולטת בהם", ורק כך יודעים שהתלמידי חכמים עברו עבירות שהעונש עליהם הוא גיהנם.

משא"כ אנשים פשוטים שגופם אינו כאש, ורק שיש להם זכות קיום המצוות, ניתן לבזותם ולכנותם "פושעי ישראל". דכיון שאין מציאותם דבר אחד עם מציאות המצוה, לכן כשמבזים אותם אין זה ביזוי להמצוה עצמה (וכנ"ל, שהם רק "מלאים מצוות", אך הם עצמם אינם מציאות של מצוות).

ויש לומר דאדרבה, אותם אנשים פשוטים נקראים בגמרא "פושעי ישראל", לא רק מחמת שניתן ואפשר לכנותם כך, כ"א שהגמרא מדייקת לקרותם "פושעי ישראל", כיון שבזיון זה יש בו משום כפרה על עוונותיהם. וכמסופר בגמרא (פסחים נ"ו, א. וברש"י שם. ברכות י, ב. וברש"י שם) שחזקיה "גירר עצמות אביו על מיטה של חבלים", שהי' בבזיון זה ענין של כפרה.

